

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 23.08.2019 р., протокол №01

Філософія

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки бакалавра
(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 035 Філологія
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізації 035.041 германські мови та літератури (переклад включно),
(шифр і назва спеціалізації)

перша – англійська

освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури
(назва освітньо-професійної програми)
(переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)»

Бердянськ, 2019

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ліпич І. І., доцент кафедри історії та філософії, кандидат філософських наук, доцент

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 20.06.2019 р., протокол №08.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська.

Предметом навчальної дисципліни є найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та свідомості.

Міждисциплінарні зв'язки: курс є частиною циклу суспільно-гуманітарних дисциплін, завдання яких – загальнокультурна та світоглядна підготовка спеціалістів. У процесі викладання філософії використовуються знання студентів, отримані в середній школі та знання світоглядних дисциплін, отримані на 1 курсі. Курс «Філософія» пов'язаний з багатьма дисциплінами, такими як: історія України, історія української культури, історія зарубіжної літератури.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу «Філософія» – поглиблювати наявний стан світоглядної культури і навичок абстрактного мислення. Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді неможливе без філософії як теоретичної основи світобачення та певного методу відношення до світу. Філософська культура студента зумовлює як адекватне сприйняття ним навчального матеріалу практично всіх наук, так і виступає передумовою його формування як особистості. Філософська підготовка студентства зумовлює також ефективність виховної роботи, оскільки підвищує загальну культуру мислення, вміння раціонально відібрати з потоку наукової інформації необхідний матеріал. Оволодіння філософією сприяє становленню самосвідомості, інтелектуальному розвитку, вмінню знаходити оптимальний вихід з ціннісно-кризових ситуацій.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни «Філософія» є опанувати філософію як специфічну форму людського знання, що є водночас наукою та формою суспільної свідомості, розкрити специфіку і значення філософії як науки; вивчити основні філософські закони, що є універсальними законами розвитку природи, суспільства, індивіда; оволодіти основами теорії аргументації та доказу; зрозуміти взаємозв'язок філософії та релігії, їх історичний взаємовплив; засвоїти основні сучасні світоглядні парадигми, вміти критично ставитись до них; ознайомитися з основними проблемами аксіології, в тому числі і в контексті пошуків сенсу життя.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується	ПРН 02. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати. ПРН 04. Розуміти фундаментальні

<p>комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p>ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 05. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p>	<p>принципи буття людини, природи, суспільства.</p> <p>ПРН 05. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.</p>
--	--

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Виникнення філософії. Світогляд. Структура світогляду. Історичні типи світогляду (міфологія, релігія, філософія як наука). Предмет і природа філософського знання. Філософія як специфічний тип знання. Структура філософського знання. Методологія і функції філософії. Еволюція предмету філософії. Теоретичне і духовно-практичне значення філософії. Основне питання філософії. Різновиди ідеалізму. Історичні форми матеріалізму. Поняття вульгарного матеріалізму. Проблема пізнаванності світу. Гносеологічний оптимізм та агностицизм.

Тема 2. Проблема методу в філософії. Поняття методу в філософії. Метафізика і діалектика. Поняття діалектики. Діалектика як специфічний метод пізнання і відтворення дійсності. Об'єктивна та суб'єктивна діалектика. Тотожність та відмінність. Протилежність та суперечність. Закони діалектики. Закон та закономірність. Формування діалектичних ідей в античному світі. Діалектика і софістика. Суперечність. Метафізика як вчення про найбільш загальні основи буття.

Тема 3. Основні поняття та ідеї гносеології. Загальні уявлення про теорію пізнання, її предмет і метод. Поняття «знання» і «пізнання». Багатоманітність форм пізнання. Поняття «гносеологія» («епістемологія»). Становлення гносеології в історії філософії та її місце в системі філософського знання. Діалектика як теорія пізнання. Об'єкт, суб'єкт і джерела пізнання. Специфіка агностицизму і скептицизму. Чуттєве і раціональне пізнання. Сенсуалізм і раціоналізм. Проблема розуміння в пізнанні. Основні форми чуттєвого і раціонального пізнання. Розуміння як засіб пізнання. Феномен ірраціональності. Мислення і досвід. Суперечності мислення та їх джерела. Проблема істини та її критеріїв. Істина: об'єктивна, абсолютна й відносна. Діалектика істинності та

заблудження. Мислення і мова. Штучні мови та їх роль в сучасній науці. Чи може мислити машина? Наукове знання, його мова та особливості. Ідея та форми її реалізації.

Тема 4. Філософія стародавньої Індії та Китаю. Виникнення індійської філософії. Ортодоксальні ведичні філософські системи: веданта, міманса, ньяя, вайшешика, санх'я, йога. Неортодоксальні школи адживіки і чарвака-локаятиків. Ядричха-вада і свахва-вада про випадковий збіг обставин та строгу внутрішню закономірність. Основні категорії індійської філософії. Священні книги китайської освіти. Онтологія даосизму. «Даодецзин». Конфуціанство. Мен-цзи. Лунь-Юй. Принцип «виправлення імен». Мо - цзи. Легізм законників філософської школи фа-цзя.

Тема 5. Антична філософія. Гноми «7 мудреців». Пошук першооснови світу в ранніх філософських системах. Мілетська натурфілософія: Фалес, Анаксимандр і Анаксимен. Діалектика Геракліта. Метафізика елейців. Досократики: магія чисел Піфагора, «стихії» Емпедокла, «нус» Анаксагора. Етичний релятивізм софістики. Даймоніон і маевтика Сократа. Автаркія кініків і гедонізм кіренаїків. Атомізм Левкіппа-Демокріта, Лукреція Кара, Епікура. «Ейдоси» і абсолютний ідеалізм Платона. Неоплатонізм. Енциклопедизм Арістотеля і його вплив на розвиток філософської думки. «Атараксія» скептиків. Фаталізм стоїків.

Тема 6. Середньовічна філософія. Філософія відродження. Специфіка філософських вимірів світу в Середні віки. Проблема доказу буття Бога. Апологетика. Патристика. Схоластика. Суперечка номіналістів і реалістів про універсалії. Пояснення теодицеї. П'єр Абеляр. Ерігуена. Дунс Скотт. Вільгельм Оккам. Ансельм Кентерберійський. Августин Блаженний. Фома Аквінський. Поняття гуманізму. Антропоцентризм як основна світоглядна парадигма. Філософія гуманізму. Натурфілософія нового природознавства. Пантеїзм Джордано Бруно. Філософія політики: ідеологія централізованої держави і теорія природного права. Утопічний соціалізм.

Тема 7. Енциклопедична філософія просвітництва. Енциклопедична філософія Просвітництва: Д. Дідро, Д. Толанд, П. Гассенді, П. Бейль, Вольтер, Кондільяк, Гельвецій, Ламетрі, Гольбах, Географічний детермінізм Ш. Монтеск'є. Проблема походження держави в філософії Ж.-Ж. Руссо. Метафізичний матеріалізм та атеїзм.

Тема 8. Німецька класична філософія. Марксистська філософія. Трансцендентальний ідеалізм І. Канта. Діалектика Фіхте і Шеллінга. Суперечність методу і системи в «абсолютному діалектичному ідеалізмі» Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л. Фейербаха. Марксизм-ленінізм: філософія з позицій гегемонії пролетаріату. Діалектичний та історичний матеріалізм. Матеріалістична діалектика. Політична економія. Науковий соціалізм і комунізм. Діалектика природи. Ленінізм.

Тема 9. Вітчизняна філософія. Філософія в Росії (кін. XIX- поч. XX ст.). Міфологія давніх українців. Духовні витоки української філософської культури. Філософська думка в Україні після розпаду Київської Русі. Розвиток філософських ідей в Україні у XVIII-XIX ст. Г. С. Сковорода. Києво-Могилянська академія. «Філософія серця» П. Юркевича, Т. Шевченко, І. Франко. Богопошукувачі: О. М. Бердяєв, Л. І. Шестов, В. С. Соловйов, П. Флоренський, Г. Шпет. Ідея соборності. Антропоцентричність російської філософії. Революційні демократи: Герцен, Чернишевський, Добролюбов. Символізм А. Ф. Лосєва.

Тема 10. Позитивізм. Позитивізм: виникнення, сутність та етапи розвитку. Огюст Конт про обґрунтування методу позитивного мислення. Філософія махізму. Принцип економії мислення. Постпозитивізм і неопозитивізм. Практична філософія: прагматизм і інструменталізм. Філософія науки: структуралізм. Критична теорія.

Тема 11. Теорія психоаналізу. Теорія психоаналізу. Структура психіки з точки зору З. Фрейда. Поняття сублимації. Комплекси Едіпа і Електри. Теорія архетипів К. Юнга. Колективне підсвідоме. Релігія як колективний невроз людства. Філософія психологізму: фрейдизм, біхевіоризм, неофрейдизм.

Тема 12. Філософська герменевтика. Екзистенціалізм. Герменевтика як метод суспільних наук. Поняття «тлумачення». Мова як конкретне втілення реальності. Феноменологія Е. Гуссерля. Проблема розуміння в творах Г. Г. Гадамера, Дільтея, Шлейєрмахера. «Філософія життя»: Ф. Ніцше. Екзистенціалізм: М. Хайдеггер, К. Ясперс, А. Камю, Ж.-П. Сартр, Г. Марсель, М. О. Бердяєв, М. Бубер. Поняття пограничної ситуації. Непізнаванність екзистенції.

Тема 13. Філософські основи вчення про цінності. Аксиологія як галузь філософського знання. Поняття і основні ідеї аксіології. Поняття цінності і ціннісних орієнтацій. Формування теорії цінностей в історії філософії. Феномени загальнолюдських цінностей та шлях до них. Кризова ситуація як ситуація зміни ціннісних орієнтирів. Сучасні концепції цінностей. Людина, особистість як найвища цінність буття. Гуманізм і проблеми розвитку особистості. Діалектика потреб, інтересів та цінностей. Проблема формування оптимальних потреб, інтересів та цінностей.

Тема 14. Антропологія: людина у філософському вимірі. Поняття філософської антропології. Проблема людини і світу в історії філософії. Сучасні системи філософської антропології. Проблема сутності людини, розвиток уявлень про неї в історії філософії. Проблема сенсу життя. Суспільство і особистість. Принцип діяльності. Загальні форми людського освоєння дійсності. Проблема відчуження людини в сучасному світі.

3. Рекомендована література

Основна

1. Антологія мировой філософії: В 4 т. Москва, 1971.
2. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г. Історія філософії. Київ: Либідь, 2001.
3. Булатов М. О. Філософський словник. Київ: Стило, 2009. 574 с.
4. Введение в философию. В 2 ч. / под ред. Фролова И. Т. Москва, 1990.
5. Воронюк О. Л. Філософія: підручник для ст-ів вищих навч. закладів. 2-е видання. Київ: Медицина, 2015. 224 с.
6. Кремінь В. Г., Ільїн В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник Київ: Книга, 2005. 528 с.
7. Кислюк К. В. Філософія. Модульний курс: навч. посіб. для студентів. Харків, 2009. 416 с.
8. Мир философии: книга для чтения. В 2-х ч. Москва, 1991.
9. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: навч. пос. / упорядник: Віт. Лях. Київ, 1996.
10. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С. С. Аверинцев, Л. Ф. Ильичев и др. 2-е изд. Москва, 1989.
11. Філософія як історія філософії: підручник / за ред. Ярошовця В. І. Київ: Центр учбової літератури, 2010.
12. Філософія, логіка, філософія освіти: кредитно-модульний курс / за ред. Р. О. Додонова, Л. І. Мозгового. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 512 с.
13. Філософія: навч.-методичний посібник / за ред. Маленкова та ін. Харків: «Одісей», 2004.
14. Філософія: підручник / за ред. Г. А. Заїченко та ін. Київ, 1995.
15. Філософія: підручник / за ред. М. І. Горлача. Харків, 2000.
16. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2 вид., перероб. і доп. Київ, 1986.
17. Філософський словник соціальних термінів / за ред. В. П. Андрущенко. Київ-Харків: РИФ, 2005.

18. Філософія: від витоків до сьогодення: хрестоматія / за ред. Л. В. Губерського. Київ : Знання, 2012. 621 с.

Додаткова

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. Київ, 1996.
2. Аристотель. Соч. В 4 т. Москва, 1975. Т.1.
3. Вернадский В. И. Научная мысль как планетарное явление. Несколько слов о ноосфере. *Философские мысли натуралиста*. Москва, 1988.
4. Гегель Г. В. Ф. Феноменология духа. Соч. Москва, 1959. Т.4.
5. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук, Т.1-3. Москва, 1974-1977.
6. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій. Київ, 1996.
7. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. Москва., 1984.
8. Ж. П. Сартр. Экзистенциализм – это гуманизм. *Сумерки богов*. Москва, 1989.
9. История философии в кратком изложении. Москва: Мысль, 1991.
10. Камю А. Миф о сизифе. Эссе об абсурде. *Сумерки богов*. Москва, 1989.
11. Кант И. Критика чистого разума. Соч. Москва, 1964.-Т.3.
12. Кант И. Трактаты и письма. Москва, 1980.
13. Кисляков В. П. Вступ до філософії: навчальний посібник / за наук. ред. О. М. Дубового. Миколаїв: Видавництво НУК, 2011.
14. Ламетри Ж. Человек-машина. Соч. Москва, 1976.
15. Огородник І. В., Русин М. Ю. Українська філософія в іменах: навч. пос. / за ред. М. Ф. Тарасенка. Київ, 1997.
16. Степин В. С. Философия науки. Общие проблемы. Москва: Гардарики, 2006.
17. Фейербах. Основы философии будущего. *Избр. филос. произведения*. Москва, 1955. Т.2.
18. Шеллинг Ф. В. Й. Система трансцендентального идеализма. Соч. Москва, 1987. Т.1.
19. Юркевич П. Вибране. Київ, 1993.

Інформаційні ресурси

1. Библер В. С. Что есть философия?! URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Bevzenko/index.html>
2. Бичко І. В. Філософія: підручник. - 2-ге вид., стереотип. Київ: Либідь, 2002. 408с. URL: http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
3. Больнов О. Ф. Філософська антропология та її методичні принципи. *Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки*. Хрестоматія: навчальний посібник. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Bevzenko/index.html>
4. Буслинський В. А. Основы философских знаний: підручник. 3-ге вид., стереотип. Київ: Львів. «Новий світ», 2006, 352с. URL: http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
5. Вильгельм Дильтей. Философия науки. Хрестоматія. URL: <http://fictionbook.ru/>
6. Горський В. С. Історія української філософії: підручник. Київ: Либідь, 2004. 488с. URL: http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
7. Губерський Л. В. Філософія: навч. посіб. 6-те вид., випр. і доп. Київ: Вікар, 2006. 455с. URL: http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
8. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник. Київ: Книга, 2005. 528 с. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1356/1/>
9. Гадамер Х.-Г. Истина і метод. Основы философской герменевтики. *Читанка з історії філософії*. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. URL: <http://philosophy.allru.net/pervo.html><http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Bevzenko/index.html>

10. Петрушенко В. Л. Філософія. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/627-flosofya-petrushenko-vl.html>
11. URL: <http://hyperlib.libfl.ru/rubr.php?term=Культурологія>
12. URL: <http://bookz.ru/>
13. URL: http://krotov.info/spravki/help/alfabet/01_a_im.html
14. URL: <http://e-lib.info/book.php?id=1138826376&s=1>
15. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/INDEX_CULTUR.php

4. Методи навчання:

1. За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична, катехізис на)), наочні (: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження), практичні.
2. За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.
3. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.
4. Метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів.
5. Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.
6. Метод опори на життєвий досвід здобувачів.
7. Методи контролю і самоконтролю у навчанні: метод усного контролю (основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване); метод тестового контролю; бінарні методи.
8. Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; інструктивно-практичний; пояснювальний.
9. Методи навчання: виконавчий; репродуктивний (відтворюючий); продуктивно-практичний; частково-пошуковий.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (достатньо)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)